

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗМІН У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Грінченко Р.В.

к.е.н., доцент

Одеський національний економічний університет

Анотація. Метою статті виступає дослідження та удосконалення теоретичного підходу до виділення та класифікації існуючих змін у діяльності підприємств з урахуванням специфічних особливостей діяльності агропромислових підприємств. У статті проведено аналіз теоретичних підходів до визначення поняття «зміни», розглянуті підходи та ознаки, за якими відбувається класифікація існуючих змін при діяльності підприємств. Запропоновано адаптацію діяльності підприємства до змін розглядати з точки зору чотирьох основних складових: організаційно-економічної, правової, технологічної та соціальної складових.

Ключові слова: адаптація, зміни, діяльність, управління, механізм.

Hrinchenko Raisa

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Associate Professor of the Department of

Enterprise Economics and

Organization of Entrepreneurship

Odessa National Economic University

CLASSIFICATION OF CHANGES IN THE ACTIVITIES OF ENTERPRISES

Annotation. The purpose of the article is to research and improve the theoretical approach to the allocation and classification of existing changes in the activities of enterprises, taking into account the specific features of agro-industrial enterprises. The article analyzes theoretical approaches to the concept definition of the "change", considers approaches and attributes under which the classification of existing changes

occurs in the activity of enterprises. It is proposed to adapt the enterprise to changes from the perspective in four main components: organizational, economic, legal, technological and social components.

Key words: adaptation, change, activity, management, mechanism.

КЛАСИФИКАЦИЯ ИЗМЕНЕНИЙ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Гринченко Р.В.

к.э.н., доцент

Одесский национальный экономический университет

Аннотация. Целью статьи выступает исследование и совершенствование теоретических подходов к выделению и классификации существующих изменений в деятельности предприятий с учетом специфических особенностей деятельности агропромышленных предприятий. В статье проведен анализ теоретических подходов к определению понятия «изменения», рассмотрены подходы и признаки, по которым происходит классификация существующих изменений при деятельности предприятий. Предложено адаптацию деятельности предприятия к изменениям рассматривать с четырех сторон: организационно-экономической, правовой, технологической и социальной составляющих.

Ключевые слова: адаптация, изменения, деятельность, управление, механизм.

Актуальність проблеми та її зв'язок з важливими науково-практичними завданнями. Теоретичні засади управління адаптаційними змінами діяльності підприємств є на сучасному етапі розвитку економіки необхідною складовою ефективною стратегією його розвитку та стратегією формування конкурентоспроможності підприємства. Особливої актуальності набирає дослідження управління адаптаційними змінами для агропромислових підприємств, ефективне функціонування яких є запорукою забезпечення

продовольчої безпеки країни та рушійною силою для розвитку економіки країни.

Будь-які питання розробки механізму управління адаптаційними змінами діяльності підприємств необхідно починати із поглибленого вивчення та узагальнення сучасних теоретичних підходів до визначення адаптації діяльності підприємств як основи формування їх конкурентоспроможності.

Проте управління адаптаційними змінами сучасних агропромислових підприємств повинно базуватись на досконалому вивченні та опрацюванні сутності та основних складових управління адаптаційними змінами в умовах конкурентного середовища. Тому виникає необхідність досконалого вивчення сучасних теоретичних підходів до визначення понять «зміни», «управління адаптаційними змінами».

Аналіз останніх наукових досліджень з досліджуваної проблеми та визначення питань, що не вирішені. В останні роки багато зарубіжних та вітчизняних вчених приділяють значну увагу питанням адаптації до змін у діяльності підприємств. Питання адаптації до змін у діяльності підприємств на сучасному етапі досліджували такі вчені: Р. Акофф, І. Ансофф, Н. Білошкурська, П. Браунінг, М. Буднік, Н. Васюткіна, В. Дубчак, О. Кожевїна, Г. Козаченко, В. Кучеренко, Т. Ландїна, Л. Мельник, Б. Мільнер, Е. Пастухова, І. Пітайкіна, Л. Растрїгїн, Д. Хайман, О. Хитра, Г. Ханалїєв, Е. Чиженькова, О. Шатїлова, В. Якубїв, В. Ячменьова та інші. Проте теоретичний базис адаптації діяльності агропромислових підприємств сьогодні вимагає більш детальної розробки та осмислення із урахуванням специфічних видів існуючих змін та їх можливого впливу на діяльності агропромислових підприємств.

Метою виступає дослідження та удосконалення теоретичного підходу до виділення та класифікації існуючих змін у діяльності підприємств з урахуванням специфічних особливостей діяльності агропромислових підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. При формуванні сучасного механізму управління адаптаційними змінами агропромислових підприємств

необхідно, перш за все, з'ясувати теоретичні надбання у сфері адаптації діяльності підприємств та управління цими адаптаційними змінами. На сьогоднішньому етапі розвитку світової та вітчизняної наукової думки з приводу визначення поняття «адаптації» існують багато різноспрямованих трактувань.

У даній статті будемо використовувати авторське визначення поняття «адаптація» сформоване із урахуванням особливостей діяльності агропромислових підприємств.

Під «адаптацією» слід розуміти безперервний процес дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища діяльності підприємства, розробка та впровадження змін в управлінні організаційно-економічними, правовими, технологічними та соціальними складовими діяльності підприємств для досягнення цільових показників діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Наступним етапом теоретичного дослідження виступає виявлення сутності поняття «зміни» та їх класифікація із урахуванням особливостей діяльності агропромислових підприємств.

У сучасній науковій літературі розрізняють два класи механізмів зміни системи [1; 2]:

1. Адаптивні механізми – характеризують зміни, які дозволяють системі адаптуватися до динамічної зміни факторів зовнішнього та внутрішнього середовища без втрати системної цілісності;

2. Біфуркаційні механізми – характеризують зміни, при яких організація як система не зберігає цілісності та набуває нової якості при збереженні

Розглядаючи та трактуючи поняття «зміни» сучасні наукові школи здійснюють це у трьох основних напрямках:

- зовнішні зміни
- внутрішні зміни
- адміністративні зміни.

Таким чином, сучасним підприємствам необхідно управляти адаптаційними змінами з точки зору формування адаптивного механізму управління – на рівні управління зовнішніми, внутрішніми та адміністративними змінами. Проте слід завжди брати до уваги можливість та дію біфуркаційного механізму зміни системи.

Зміни, які відбуваються у сучасному бізнес-середовищі характеризує наступними особливостями [3]:

- простір стає глобальним та віртуальним;
- час стає стислим і критичним;
- споживач хоче бути співавтором;
- захист: система патентів не рятує;
- частка послуг невідмінно зростає;
- продукти оновлюються все швидше;
- зміни втрачають циклічність.

Аналізуючи процес управління адаптацією діяльності підприємств до змін, необхідно чітко виділити можливі варіанти змін, які сьогодні існують. Існує декілька ознак, за якими класифікують зміни [4; 5]:

1) За рівнем виникнення змін виділяють: зовнішні та внутрішні. Тобто при такій класифікації необхідно розробляти механізм управління адаптацією підприємства до змін окремо для адаптації до зовнішнього та внутрішнього середовища діяльності підприємства.

2) За функціональними напрямками діяльності підприємства: зміни у фінансах, маркетингу, виробництві, персоналі, тощо. Застосування такої класифікації передбачається функціональним підходом до управління підприємством.

3) За цільовою спрямованістю: оперативні, тактичні та стратегічні зміни. Всі види змін за даною ознакою повинно враховувати підприємство під час управління адаптацією його діяльності. Так як управління адаптацією тільки у короткостроковій перспективі (тактичні та оперативні) може призвести до

втрати конкурентних позицій підприємств на ринку у довгостроковій перспективі.

4) За характером змін : революційні та еволюційні зміни.

При дослідженні сутності та особливостей сучасних змін, що супроводжують діяльність підприємств, необхідно виявити особливості основних економічних процесів.

Залежно від динаміки розвитку економічні процеси прийнятий ділити на еволюційні й хвилеподібні. Еволюційні є неповторними й необоротними, тобто це процеси переходу від однієї локальної рівноваги до іншого. Вони підкреслюють динаміку нерівноваги в економіці.

Еволюційні процеси - це неповторні й необоротні процеси, які при відсутності різких сторонніх впливів протікають у тому самому напрямку з певною тенденцією росту або зниження показників (наприклад, тенденція росту населення, збільшення обсягу виробництва й т.д.). Процеси переходу з одного стану рівноваги до іншого є еволюційними.

Хвилеподібні - це повторювані або оборотні процеси, при яких однакові значення показників можуть бути досягнуті в різні періоди часу з однаковими або подібними супутніми їм збігами обставин.

Хвилеподібні процеси описують стан періодичного відхилення системи від середнього значення рівноваги. Ці процеси характеризуються повторюваністю й оборотністю.

Еволюційні й хвилеподібні процеси можуть бути піддані коливальним збурюванням постійного (хвилеподібного) і випадкового характеру.

Революційні зміни відбуваються, перш за все, внаслідок дії науково-технічного прогресу та стають початком нових довгих хвиль розвитку економіки [6, с. 18].

5) за типом розвитку: екстенсивні та регресивні зміни. Слід зауважити, що на різних етапах розвитку економіки та діяльності підприємства виникають як екстенсивні, та і регресивні зміни. Однозначно неможливо стверджувати, що ті чи інші зміни є негативними для діяльності підприємства, можливість їх

виникнення необхідно обов'язково враховувати при управлінні адаптацією діяльності сучасних підприємств.

6) За факторами виникнення: екзогенні та ендогенні зміни. Визначення переліку чинників, які впливають на діяльність сучасних підприємств є однією із найважливіших задач ефективного управління. Такі чинники групують у дві основні групи: чинники, що діють ззовні (екзогенні) та внутрішні чинники (ендогенні).

7) За спрямованістю розвитку: прогресивні та регресивні зміни. Одне із основних завдань управління адаптаційними змінами діяльності підприємств виступає формування такого механізму управління, який би був здатним не допускати регресивних змін у діяльності підприємства, прогножуючи їх завчасно та формуючи необхідні механізми захисту.

8) За ймовірністю виникнення: передбачувані та непередбачувані. Завжди у діяльності підприємств на ринку будуть існувати зміни, які не будуть передбачуваними завчасно. Проте необхідно при формуванні механізму управління адаптаційними змінами враховувати вірогідність виникнення і таких змін, та розробляти заходи їх нівелювання.

Деякі науковці ототожнюють поняття «зміна» та «розвиток». На нашу думку, поняття «розвиток» несе позитивні наслідки для діяльності підприємства. А поняття «зміна» може нести у собі як позитивні, так і негативні наслідки для діяльності підприємства. Тому поняття «зміна» є дещо ширшим за поняття розвиток.

Васюткіна Н.В. [7, с. 122] пропонує наступне визначення управління змінами: «...управління змінами являє собою структурований процес, що визначає послідовність дій і заходів управлінського персоналу підприємства, завдання яких передбачати зміни в зовнішньому середовищі, розробляти альтернативні варіанти адаптації внутрішнього середовища і впроваджувати зміни в відповідності з технічними, економічними можливостями підприємства, а також з обліком соціальних чинників і психологічного клімату всередині підприємства. Управління змінами включає визначення необхідних ресурсів і

підтримку взаємовідносин із зовнішнім середовищем, які дозволяють підприємству реалізувати поставлені завдання; припускає рішення специфічних питань управління підприємством, включаючи організаційні кадрові, комунікаційні і інформаційні аспекти».

Специфічною особливістю функціонування підприємства на ринку є висока швидкість та динамічність змін, що відбуваються на цьому ринку. Така швидкість та динамічність накладають свій відбиток на необхідність адаптації діяльності підприємств до цих змін. Управління адаптаційними змінами сучасних підприємств, що базується на науково обґрунтованому підході є запорукою формування конкурентоспроможного підприємства в умовах ринку.

Можна виділити наукові підходи Хемела Г., Прахалада К. та О'Ніла [8], які акцентують увагу, що недостатньо тільки швидко реагувати на зовнішні зміни, проте необхідно їх передбачати у майбутньому для подальшого ефективного функціонування підприємства. При такому підході акцентується увага не тільки на процесі управління адаптаційними змінами підприємства, а й на формуванні такого механізму управління адаптаційними змінами підприємства, який здатен би був прогнозувати зміни у середовищі діяльності підприємства та гнучко пристосовуватись до них.

Висновки та рекомендації. На думку провідних зарубіжних та вітчизняних науковців, основний механізм адаптації діяльності підприємств відбувається завдяки управлінню: організаційними, виробничими та управлінськими процесами на підприємстві. Проте не кожне підприємство здатне гнучко реагувати на вплив умов ринку та змінювати свій організаційний, виробничий та управлінський механізми. Саме здатність гнучко реагувати на зміну зовнішніх умов шляхом пристосування внутрішніх характеристик і є адаптаційними можливостями підприємства. Чим більше у підприємства адаптаційних можливостей, тим вище вірогідність досягнення ним запланованих цілей в умовах динамічно розвиваючоїся зовнішньої середовища.

Таким чином, механізм адаптації діяльності підприємств до змін слід розглядати з точки зору трьох основних складових: організаційного,

виробничого, управлінського механізмів, що у сукупності своїх взаємозв'язків складають складну систему адаптації підприємства до умов ринку.

Проте, на нашу думку, існує наукове протиріччя у такому трактуванні. Сам по собі управлінський механізм передбачає управління організаційно-економічними, правовими, технологічними та соціальними аспектами діяльності підприємства. Таким чином, адаптацію діяльності підприємства до змін необхідно розглядати не з трьох боків, а з чотирьох: організаційно-економічного, правового, технологічного та соціального. Тільки таке комплексне поєднання напрямів та складових в управлінні адаптацією надасть можливість ефективно управляти такими адаптаційними змінами діяльності підприємства. У такому разі будуть системно враховані всі аспекти діяльності підприємства в умовах ринку.

Література:

1. Основи стійкого розвитку: навч. посібник / за заг ред. Л.Г. Мельника. – Суми: Університетська книга, 2005. – 654 с.
2. Хитра О.В. Проблеми організаційного розвитку крізь призму синергетики/ О.В.Хитра // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки, 2008. – Т. 2. – С. 188-195.
3. Якубів В.М. Стратегічне управління: електронний конспект лекцій/ Електронне видання. – Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/2045.pdf>
4. Кожевина О. В. Управление развитием организации: теория, методология, практика / О. В. Кожевина. – Барнаул : Изд-во Алтайского гос. Ун-та, 2008. – 237 с.
5. Мильнер Б. З. Теория организации / Б. З. Мильнер. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 864 с.
6. Кучеренко В.Р., Андрейченко А.В., Грінченко Р.В. Моніторинг світових ринків харчової сировини та продукції АПК. Навчальний посібник// В.Р. Кучеренко, А.В. Андрейченко, Р.В. Грінченко – Одеса: Прес-курер, 2013. – 112 с.
7. Васюткіна Н. В. Управління сталим розвитком підприємств: теоретико-

методологічний аспект / Н. В. Васюткіна. – Київ : Ліра-К, 2014 . – 334 с.

8. Хэмэл Г., Прахалад К., О'Нил Д. Стратегическая гибкость / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2005. – 384 с.